

ГРИНЕВИЧ О.Є., маг. 50 гр., ФЕУВ
Наук. кер.: Кравченко В.О., к.е.н., проф.
Одеський національний економічний університет,
м. Одеса

ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОРСЬКИХ КЛАСТЕРІВ НА ОСНОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ

Визначена значущість кластерного підходу щодо вибору інноваційних стратегій розвитку підприємств, що мають власну розгалужену інфраструктуру або є містоутворюючими. Обґрунтована доцільність формування регіональних морських кластерів на основі збалансованої системи показників.

Актуальність. В умовах глобалізації світової економіки визначальним фактором успіху держави і розширення перспектив її розвитку є оптимізація діяльності її внутрішніх систем, їх узгодженість і загальна спрямованість на ефективну синергію. Проте здійснити реінжиніринг застарілих процесів у галузях національної економіки і перехід до новітніх ефективних технологій за короткий період часу неможливо, а оновлення окремої галузі за умов відставання усіх інших не є доцільним. На сьогодні саме кластерний підхід є визначальним для вибору інноваційних стратегій розвитку підприємств, що мають власну розгалужену інфраструктуру або є містоутворюючими.

Ідеї стратегічного розвитку морських територіальних кластерів в Україні знайшли своє відображення у роботах таких учених, як Н. Гребенник, О. Єрмакова, С. Соколенко, Б. Козирь, В. Чекаловець, М. Шевченко та ін. Ці науковці зробили вагомий внесок в розбудову кластерної концепції, проте подальшого дослідження потребує механізм побудови кластера та синхронізації дій та зусиль учасників кластерного об'єднання, а також питання оцінки ефективності кластеру та визначення доцільності участі в ньому окремих суб'єктів регіону.

Мета дослідження. Дослідження питань формування регіональних морських кластерів та розробка рекомендацій щодо досягнення стійкого синергічного ефекту для кожного учасника кластера і регіону в цілому на основі збалансованої системи показників.

Основна частина. Територіальний кластер являє собою групи географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній та пов'язаних з ними організацій, які діють у певній сфері, що характеризуються спільністю діяльності і взаємно доповнюють один одного [1]. Відтак, це дає підстави для формування територіального кластеру на базі портових підприємств. Н. Гребенник визначає морський кластер як територіально-галузеве добровільне неформальне об'єднання підприємств і організацій портової діяльності та суміжних галузей, які при розробці та реалізації стратегії

розвитку морегосподарського комплексу тісно співпрацюють з науковими, навчальними, фінансовими, консалтинговими та іншими організаціями, органами місцевої влади з метою підвищення рівня конкурентоспроможності всіх учасників об'єднання та економічного зростання приморського регіону [2]. Сучасні порти четвертого покоління являють собою портово-промислові транспортно-логістичні центри на основі особливої економічної зони [3]. Цілком справедливо застосувати до них поняття портового кластеру.

Для України поняття кластерів є відносно новим. На сьогодні за стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності функціонує кластер «Транзитний потенціал України» з центром в Одесі, однак його діяльність несе виключно декларативний характер і являє собою скоріше розробку рекомендацій щодо розвитку вказаного напрямку, реальні ж територіальні об'єднання залишаються одиничним явищем.

До принципів побудови територіального кластеру можна віднести: створення єдиного інформаційного та інженерного простору; удосконалення інфраструктури і наявних процесів; формування спільної політики кластеру; наявність інноваційної складової і достатньої наукової бази.

Згідно з класифікацією Д. Харта існує 4 типи регіональних кластерів [4]: тип А – пов'язані кластери; тип В – нові промислові зони; тип С – інноваційне середовище; тип D – сусідні кластери. Морські кластери належать до типу С.

В інноваційному середовищі соціальні зв'язки встановлюються як між окремими учасниками, що працюють в одній компанії, так і між працівниками різних компаній. Оскільки компанії знаходяться територіально близько, зазвичай ці зв'язки базуються на попередньому досвіді співпраці. Таким чином, інформаційний обмін має бути добре налагодженим, в такому разі передача досвіду між працівниками стимулюватиме інноваційні процеси в цілому.

Взагалі узгодження дій учасників кластера є вирішальним у перспективі його довгострокового розвитку та функціонування. Діяльність кожного учасника має ґрунтуватися на спільній меті та відповідно побудованій стратегії. Отже, пропонуємо будувати стратегію кластера на регіональному рівні, використовуючи як базис збалансовану систему показників (ЗСП) за обраним стратегічним напрямом. Суттю такого метода є погодженість між учасниками кластера щодо цілей та показників спільної ЗСП, у результаті чого кожний учасник кластера отримує можливість самостійно сформулювати у своїй індивідуальній системі не лише заходи, що безпосередньо підконтрольні йому, але й налагодити двосторонній зв'язок з іншими учасниками для досягнення успіху загальними зусиллями [5, с. 197]. Для оцінки ефективності функціонування кластера і відповідного територіально-галузевого комплексу також

доцільно використовувати ЗСП. Чотири основні складові ЗСП (фінанси, клієнти, бізнес-процеси, навчання і розвиток) структурують показники діяльності кластера в цілому, комплексно відбивають ступінь реалізації стратегії кластера і проектують його на матеріальну площину фінансового результату.

Відібрані на базі загальної стратегії кластера показники збалансованої системи є інструментом, що можна розглядати в трьох аспектах: як систему оцінок, систему стратегічного управління та інструмент поширення інформації (оскільки показники є уніфікованими). Важливо, що ЗСП дозволяє оцінити ефективність взаємозв'язку між учасниками кластера, наприклад обсяг реалізації наукових проектів НДІ підприємствами, обсяг виконаних підрядних робіт, цільову підготовку спеціалістів ВНЗ тощо.

Висновки. Таким чином, для успішного формування регіональних морських кластерів, потрібна стабільна підтримка з боку місцевої влади. Доцільним є проведення інституалізації даної галузі політики, а також залучення досвіду провідних спеціалістів (консалтингові, інжинірингові компанії). Підтримка з боку держави має бути спрямована і на зниження інвестиційних ризиків для внутрішніх і зовнішніх суб'єктів. Формування морських кластерів забезпечить найбільші можливості інтеграції бізнесу, науки та влади задля прискорення переходу економіки України до наступного технологічного укладу, соціально-економічного і екологічного розвитку регіону та його ефективної інтеграції у світовий економічний простір.

Бібліографічний список

1. Porter M.E. Clusters and Competition. / Porter M.E. // On Competition. Cambridge: Harvard Business Review. – 1988. – Nov. Dec. – Vol. 76. – No.6. – P. 77.

2. Гребенник Н.Г. Факторы привлекательности морского кластера / Н.Г.Гребенник // Развитие методов управления та господарювання на транспорте: зб. наук. праць. – Вип. 31. – Одеса: ОНМУ, 2010. – С.35-45.

3. Титов А.В. Методика формирования логистической стратегии в морских портах, автореф. Дис.. на стиск. учен. степ канд. техн. наук. – СПб., 2009. – 24 с.

4. Харт Д.А. Инновационные кластеры: основные идеи [Электронный источник]. – Режим доступа: <http://www.innosys.spb.ru/?id=886>.

5. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. Организация, ориентированная на стратегию. Как в новой бизнес-среде преуспевают организации, применяющие сбалансированную систему показателей : пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп – Бизнес», 2004. – 416 с.

6. Абашкин В.Л. Процессы кластеризации экономики региона и

оценка условий их реализации: диссертация на соискание учен. степ.канд.
эконом. наук.– ФГОУ «Финансовая академия при Правительстве РФ». –
М.; 2010. – 185 с.